

สิทธิเรียกร้องของผู้แทนโดยชอบธรรมในผลแห่งละเมิด Claims of legal representatives as a result of infringement

สุรัชชัย เดชพงษ์ Surachai Dechpong

ธัญชัย ทิพยมณฑล Tanunchai Tippayamonton

นลินี สมถวิล Nalinee Somtawil

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

Faculty of Law, Payap University, Thailand

ksd01@hotmail.com,

Received 2024/04/01

Revised 2024/04/20

Accepted 2024/05/26

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความเข้าใจในสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดขึ้นแก่ผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำละเมิดของบุคคลที่กระทำต่อบุตร เมื่อมีความเสียหายอันเกิดแก่ชีวิต ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ถูกระทบสิทธิในทางครอบครัว ต้องแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนค่าสินไหมทดแทนในการดำเนินการให้แก่ผู้ถูกกระทำละเมิด(ค่าปลงศพ, ค่าใช้จ่ายอันจำเป็น, ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย, ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาก่อนได้) และค่าสินไหมทดแทนที่ต้องให้ผู้บุคคลที่ถูกระทบสิทธิ (ค่าขาดไร้อุปการะ และค่าขาดใช้การขาดการงานของบุคคลภายนอก) ซึ่งการใช้สิทธิทางศาลเรียกค่าสินไหมทดแทนและค่าขาดไร้อุปการะจากผู้ที่ทำให้กระทำละเมิดต่อบุตรได้ ศาลมีแนวทางพิจารณาถึงสิทธิของผู้แทนโดยชอบธรรมอันเป็นสิทธิเฉพาะบุคคลที่ได้รับผลกระทบในความเสียหายจากการที่ไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูทั้งในปัจจุบันและความหวังในอนาคตเป็นสำคัญ โดยมีการคำนวณค่าเสียหายที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนเงิน

ทั้งนี้ จากการความเสียหายต่อสิทธิที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้รับการอุปการะเลี้ยง อาจจะต้องพิจารณาค่าสินไหมทดแทนรวมถึงความเสียหายในการที่ผู้แทนโดยชอบธรรมต้องเสียไปจากการอุปการะเลี้ยงดูมาจนถึงเสียชีวิตด้วย

คำสำคัญ: ผลแห่งละเมิด, สิทธิเรียกร้อง, ค่าสินไหมทดแทน, ผู้แทนโดยชอบธรรม, บุตร.

Abstract

This article aims to expand the understanding of the right to claim compensation for any damages incurred to legal representatives. The legal representative is the person whose family rights are affected, where damages are the result of a person's violation of a child's rights. Compensation must be considered in 2 parts: compensation for the person who has been wronged (funeral expenses,

medical expenses before death, compensation for loss of income and other necessary expenses) and compensation that must be given to the person who has been violated. The second part is the compensation for the other parties who have been affected by the injury or absence of the person who was wronged. The other parties affected are also legally allowed to the use of court rights to demand compensation for the loss from those who have violated the child. The court has guidelines for considering the rights of the legal representative, which are the rights of only the person affected by the damage from not receiving care and support, both at present and in the future. The court will calculate the cost of damages that must be paid in compensation.

Therefore, the legal representative has the right to compensation for their losses suffered if the child requires support from foster care till death.

Keywords: Consequences of transgression, claim, Compensation, legal representative, child.

บทนำ

ในปัจจุบันความเป็นอยู่ของมนุษย์พบว่า มีความวุ่นวาย สับสนและความไร้ระเบียบของสังคม ทำให้เกิดความเสียหายจากการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นเหตุให้ผู้ได้รับความเสียหายต้องฟ้องร้องรักษาและเยียวยาตัวเอง โดยการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้น และเห็นได้ชัดว่า สังคมสมัยนี้และเมื่อก่อนมีความเปลี่ยนแปลงไปมาก เมื่อพิจารณาจากการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน มีลักษณะต่างกัน ทั้งวัตถุประสงค์และประเภทของค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง และจะเห็นว่าความเสียหายบางประการไม่เคยเกิดขึ้นหรือมีอยู่ในอดีตมาก่อน แต่เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงของโลก แต่ไม่ว่าความเสียหายจะเปลี่ยนไปอย่างไร กฎหมายก็ยังทำหน้าที่เยียวยาทุกปัญหาที่เกิดขึ้นได้เสมอ

กรณีความเสียหายในทางละเมิดซึ่งผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นบุคคลในครอบครัวย่อมมีผลกระทบสำหรับสถานะความเป็นไม่ว่าจะเป็นทางจิตใจ ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ อันเนื่องมาจากการผลกระทบจากการถูกทำละเมิด แนวทางคิดของกฎหมายจึงต้องการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการละเมิด เพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีการละเมิดหรือกลับคืนใกล้เคียงฐานะเดิมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น การคืนทรัพย์สิน การซ่อมแซมทรัพย์สิน หรือชดใช้เงินเป็นค่าเสียหายแล้วแต่กรณี

ผลแห่งละเมิด

การที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคมย่อมมีการประทุษร้ายกัน ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ถูกประทุษร้าย สังคมจึงยอมรับและปฏิบัติเป็นการทั่วไปให้ผู้กระทำการประทุษร้ายบุคคลอื่นต้องชดใช้

ความเสียหายให้แก่ผู้ที่ถูกประทุษร้ายและผู้อื่นที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำประทุษร้ายนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมและป้องปรามมิให้มีการกระทำเช่นนั้นอีก โดยมีกฎหมายซึ่งมีโทษทางอาญาและกฎหมายซึ่งกำหนดให้มีการชดใช้ในทางแพ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย หากกล่าวเฉพาะการชดใช้ในทางแพ่ง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะมีสิทธิได้รับการชดใช้เพื่อความเสียหายที่ตนได้รับ การกำหนดให้บุคคลใดมีสิทธิเรียกร้อง ประเภทของความเสียหาย และการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน กฎหมายแพ่งได้บัญญัติไว้ในลักษณะละเมิด

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติความรับผิดเพื่อละเมิดของไทย ซึ่งได้ร่างขึ้นตามอย่างของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ความรับผิดทางละเมิดได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด โดยหลักทั่วไปในมาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ผู้นั้นย่อมเป็นผู้กระทำละเมิด ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนในผลแห่งการกระทำละเมิดนั้น สอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 วรรคแรก และในมาตรา 422 ความเสียหายอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมาย ซึ่งประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นๆ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนนั้นเป็นผู้กระทำละเมิด ซึ่งสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 วรรคสอง

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” เป็นบทบัญญัติของหลักความรับผิดในการกระทำของตนเอง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ (1) ต้องเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (2) ต้องมีการกระทำโดยผิดกฎหมาย (3) ต้องก่อให้เกิดความเสียหาย และ (4) ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นอันเป็นผลแห่งละเมิด การพิจารณาถึงผลแห่งละเมิด มีหลักการพิจารณาที่สำคัญ ดังนี้

ความเสียหายต้องเกิดขึ้นโดยตรงต่อผู้ถูกระทำละเมิด

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเสียหายอันเป็นผลที่เกิดขึ้นต่อผู้ถูกระทำละเมิดตาม มาตรา 420 มี 5 ประการ คือ (1) ผู้ที่กระทำละเมิด อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ (2) มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ (3) กระทำต่อผู้อื่นโดยผิดกฎหมาย (4) เกิดความเสียหายแก่สิทธิของบุคคลอื่น และ (5) ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการกระทำละเมิด

เมื่อพิจารณาความรับผิดในทางละเมิด ตามทฤษฎีอาจแบ่งประเภทความรับผิดเพื่อละเมิดได้เป็น 2 ประเภท (ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์, 2566 : 67-68) คือ (1) ความรับผิดที่ต้องการความผิด (*subjective responsibility*) กล่าวคือเป็นกรณีที่ผู้กระทำมีความรับผิดเพื่อละเมิดในกรณีนี้จะต้องมีความผิด (*fault*) ของผู้กระทำละเมิดคือมีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อประกอบกับองค์ประกอบอื่นๆเป็นละเมิดแล้ว ผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิด (2) ความรับผิดที่ไม่

ต้องการความผิด (objective responsibility) กล่าวคือเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องการพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดคือจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ บางครั้งเรียกความรับผิดประเภทนี้ว่าเป็นความรับผิดตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย บางครั้งอาจมีบางท่านเรียกว่า ความรับผิดเด็ดขาด (strict liability)

ความรับผิดในทางละเมิดเป็นความรับผิดตามกฎหมายแพ่ง โดยมีความต้องการที่จะเยียวยาผู้เสียหายให้อยู่ในสถานะเสมือนความเสียหายนั้นมิได้เกิดขึ้น เป็นการเยียวยาเฉพาะผู้เสียหายที่ไม่ได้รับความเสียหายเป็นรายบุคคล ไม่ได้มุ่งหมายเป็นการลงโทษผู้กระทำ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จำแนกความรับผิดทางละเมิดเป็น 3 เหตุ ได้แก่ (1) เหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายมาจากการกระทำของบุคคล โดยเป็นกรณีที่บุคคลกระทำละเมิดซึ่งตามกฎหมายกำหนดบุคคลนั้นต้องรับผิด (2) เหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหายมาจากทรัพย์สิน โดยเป็นกรณีที่ความเสียหายเกิดจากทรัพย์สินมิได้เกิดจากการกระทำของคน จึงไม่เรียกว่าทรัพย์สินทำละเมิด ดังที่บัญญัติในมาตรา 433 มาตรา 434 มาตรา 436 และมาตรา 437 (3) เหตุตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ความรับผิดในทางละเมิดตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา โดยส่วนใหญ่วินิจฉัยไปในทางเดียวกัน สรุปได้ว่า ความรับผิดในทางละเมิดต้องเป็นการกระทำที่เกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ส่วนการกระทำใดถือเป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ต้องพิจารณาประกอบพฤติการณ์ เหตุผลประการอื่น และบุคคลผู้เสียหายที่อาจใช้สิทธิในทางละเมิด ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายนั้นอยู่ในสถานะใด ดังเช่นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5009/2562 ศาลได้พิจารณาถึงข้อปฏิบัติตามมาตรฐานแห่งวิชาชีพแพทย์ ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8309/2548 ศาลได้พิจารณาถึงความเสียหายเกิดขึ้นแก่สิทธิซึ่งมีกฎหมายรับรองไว้ และในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9173/2551 ศาลพิจารณาว่า มิใช่มีแต่เพียงเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จะเป็นผู้เสียหายได้เท่านั้น ผู้ครอบครองใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินก็เป็นผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ความรับผิดในทางละเมิดนั้น เป็นกระทำที่เกิดจากการการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ โดยพิจารณาพฤติการณ์ เหตุผล แนวปฏิบัติมาตรฐาน สถานะต่างๆ เป็นองค์ประกอบ และมีความเสียหายเกิดขึ้นโดยตรงต่อสิทธิของผู้เสียหายอันมีกฎหมายรับรองไว้

ความเสียหายต้องคำนวณได้เป็นเงิน

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาการชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิดตามมาตรา 438 วรรคสอง มี 3 ประการ คือ (1) การคืนทรัพย์สิน (2) การไต่ราคาทรัพย์สิน และ (3) ค่าเสียหาย ซึ่งคำนวณจากความเสียหายเป็นจำนวนเงินเท่านั้น

ในการพิจารณาความเสียหายทางละเมิด มาตรา 420 ได้กำหนดความเสียหายอันเกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ส่วนในมาตรา 423 เป็นความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่น และในมาตรา 446 กรณีที่เสียหายแก่ร่างกาย อนามัย จิตใจ หรือเสรีภาพ ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้

โดยทั่วไปแล้วความเสียหายอันเป็นมูลความผิดฐานละเมิดนั้น อาจเป็นความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินหรือไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ เนื่องจากหลักความรับผิดชอบทางละเมิด มีวัตถุประสงค์มุ่งไปในทางชดเชยค่าสินไหมทดแทน ไม่ใช่ลงโทษแก่ผู้กระทำละเมิด เมื่อไม่มีความเสียหายเพื่อบังคับให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนแล้ว ย่อมไม่เป็นละเมิด ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยหลักเกณฑ์ข้ออื่นอีกต่อไป หากมาฟ้องศาล ศาลก็ต้องยกฟ้อง โดยอ้างเหตุว่าไม่เกี่ยวข้องด้วยประโยชน์หรือไม่มีส่วนได้เสีย ก็ไม่มีสิทธิฟ้องร้อง (จิต เศรษฐกุล, 2514 : 65)

ดังนั้น เมื่อมีความเสียหายในทางละเมิดเกิดขึ้น ศาลจึงมีอำนาจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น โดยผู้กระทำละเมิดจะต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการกระทำละเมิดนั้นตามมาตรา 420 และค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้สถานใดเพียงใด ย่อมเป็นไปตามมาตรา 438 โดยศาลจะพิจารณาและวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาว่าความเสียหายนั้นเป็นผลจากการกระทำของจำเลยหรือไม่ หากไม่ใช่ผลอันเกิดจากการกระทำของจำเลย ถือว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของการกระทำ จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายนั้น

ความรับผิดในค่าสินไหมทดแทนตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา โดยส่วนใหญ่วินิจฉัยไปในทางเดียวกัน สรุปได้ว่า กรณีที่ทรัพย์สินเสียหาย ค่าสินไหมทดแทนได้แก่การคืนทรัพย์สินในสภาพเดิมก่อนที่จะมีการกระทำละเมิด หรือใช้ราคาแทนตัวทรัพย์สินเพราะไม่อาจจะคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เสียหายได้ รวมทั้งค่าเสียหายอื่นๆ เช่น ค่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ค่าขาดรายได้ ค่าเสื่อมราคา เป็นต้น ในกรณีที่เป็นการเสียหายแก่ชีวิตตามมาตรา 443 กล่าวคือทำให้เขาถึงตาย ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น อีกด้วย ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ที่หาได้เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย และตามมาตรา 445 ในกรณีทำให้ตายหรือทำให้เสียหายแก่ร่างกาย อนามัย หรือในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพ ผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือน หรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก ทั้งนี้ ศาลจะกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อจ่ายเป็นตัวแทนให้แก่บุตร สามีหรือภรรยา บิดามารดา หรือผู้จัดการมรดก และบุคคลภายนอกในอุตสาหกรรมของผู้ตาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 444 จนถึงมาตรา 446 ดังเช่นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6303/2547 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 516/2551 ศาลได้กำหนดค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอื่นอันจำเป็นเนื่องจากการรักษาพยาบาล และในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 121/2539 ศาลได้กำหนดความเสียหายแก่ชื่อเสียงตามมาตรา 447 เป็นต้น

อนึ่ง ผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในทางละเมิด แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) ผู้เสียหาย และ (2) ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องตามกฎหมายที่กำหนด ซึ่งได้แก่บุตร สามีหรือภรรยา บิดามารดา หรือผู้จัดการมรดก และบุคคลภายนอกในอุตสาหกรรมของผู้ตาย

จะเห็นได้ว่า ความเสียหายในทางละเมิดต้องพิจารณาตามความเสียหาย ได้แก่ ทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกายหรืออนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 438 วรรคสอง ได้วางหลักการ

กำหนดค่าสินไหมทดแทนไว้ คือ (1) การคืนทรัพย์สิน (2) การใช้ราคาทรัพย์สิน และ (3) ค่าเสียหาย ซึ่งคำนวณจากความเสียหายเป็นจำนวนเงินเท่านั้น ทั้งนี้ หลักการทั้งสามจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับการคำนวณค่าสินไหมทดแทนได้เป็นเงินทั้งสิ้น

สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

การละเมิดที่เป็นบ่อเกิดให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้นั้น ต้องเป็นการละเมิดที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ในบางกรณี แม้มีการละเมิดเกิดขึ้นแต่ไม่มีความเสียหาย ผู้ถูกกระทำละเมิดย่อมไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ ดังนั้น ความเสียหายจึงนำมาซึ่งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน โดยความเสียหายจากการละเมิดต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้ ได้แก่

(1) **ต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน** กล่าวคืออาจเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงินก็ได้ เกิดขึ้นแล้วในเวลาปัจจุบัน หรือเป็นความเสียหายในอนาคตอันจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน (คักสอนงชาติ, 2551 : 69) มิใช่เพียงแต่น่าจะเป็นอันตราย หรือน่าจะเกิดขึ้น หรือน่าจะเสียหาย หรือคาดหมายว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งย่อมไม่ถือว่าเป็นความเสียหาย

(2) **ต้องเป็นความเสียหายตามกฎหมาย** กล่าวคือเป็นความเสียหายที่กฎหมายรับรอง ถ้าเป็นความเสียหายโดยพฤตินัย เช่น ผู้เสียหายยอมให้กระทำ ย่อมไม่เป็นละเมิด แม้จะเกิดความเสียหาย แต่ก็มีใช้ความเสียหายตามกฎหมายที่อาจเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนได้ นอกจากนี้ ยังหมายถึงการละเมิดสิทธิผู้อื่น ซึ่งเป็นการผิดกฎหมายอยู่ในตัว โดยไม่ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นการผิดต่อกฎหมาย เว้นแต่ผู้กระทำจะมีอำนาจกระทำเช่นนั้นได้ (ประจักษ์ พุทสมบัติ, 2538 : 42) อีกด้วย

(3) **ต้องเป็นความเสียหายแก่สิทธิของผู้อื่นซึ่งกฎหมายรับรองคุ้มครอง** กล่าวคือหากไม่มีกฎหมายรับรองสิทธิของผู้อื่นไว้ ย่อมไม่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ ดังเช่นในคำพิพากษาฎีกาที่ 1882/2542 ศาลได้พิจารณาว่าการจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน จะต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน และมีกฎหมายรับรองคุ้มครองไว้

อนึ่ง คำว่า “สิทธิ” นั้น คืออำนาจอันชอบธรรมหรือความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้ยื่นต่อผู้อื่นเพื่อคุ้มครองรักษาสผลประโยชน์อันเป็นส่วนที่พึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2526 : 83-85) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือประโยชน์ที่บุคคลมีความชอบธรรมที่จะได้รับและยังต่อผู้อื่นได้หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ (หยุด แสงอุทัย, 2547 : 34) ทั้งนี้ มีนักวิชาการได้ให้ความเห็นว่า ในบทบัญญัติมาตรา 420 ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานสำคัญ กฎหมายรับรองสิทธิของประชาชนไว้หลายประการ หากมีผู้มาละเมิดสิทธิทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน (ภาคภูมิ พองชัยภูมิ, 2552 : 28)

จะเห็นได้ว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นไปแนวทางเดียวกันว่า ความเสียหายจะเป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงินก็ได้ ไม่ว่าความเสียหายในปัจจุบันหรือในอนาคตอันจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน ซึ่งเมื่อมีความเสียหายทางละเมิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายจะต้องทราบว่าสิทธิของตนถูกละเมิดหรือไม่ และมี

ความเสียหายที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองเกิดขึ้นหรือไม่ เพียงใด จึงจะนำมาพิจารณาใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายได้

การกำหนดสินไหมทดแทนเป็นดุลพินิจของศาล

ดุลพินิจของศาลในการกำหนดสินไหมทดแทนนั้น มาตรา 438 วางหลักไว้ว่า ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใด ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย ดังเช่นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1497/2554 ศาลได้พิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

ในส่วนของหลักการชดเชย เยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดนั้น จะต้องเป็นไปเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม เสมือนไม่มีการละเมิด หรือกลับคืนใกล้เคียงฐานะเดิมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น หากเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยละเมิด การเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม ก็คือการคืนทรัพย์สิน แต่หากไม่สามารถคืนทรัพย์สินนั้นได้ ก็ต้องเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนใกล้เคียงฐานะเดิมมากที่สุด เมื่อไม่มีวิธีอื่นใด ก็ต้องใช้ราคาเป็นเงิน หรือหากทำให้ทรัพย์สินเสียหาย ก็อาจเยียวยาในรูปแบบที่เฉพาะเจาะจง โดยการซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น แต่หากผู้เสียหายต้องใช้จ่ายเงินในการซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นเอง ก็อาจเยียวยาโดยการชดเชยเงินเป็นค่าเสียหาย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การกำหนดสินไหมทดแทนตามกฎหมาย เป็นการเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยอาศัยกรอบเรื่องพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด เพื่อใช้เป็นแนวทางตามที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าจะเป็สถานใด เพียงใด

ค่าสินไหมทดแทน

แนวคิดพื้นฐานของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดนั้น ได้แก่การเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม เสมือนมิได้มีละเมิดเกิดขึ้น และโดยมุ่งหมายให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน มิใช่มุ่งหมายเพื่อการลงโทษ

ความหมายของค่าสินไหมทดแทน

คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” เป็นคำที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Compensation” ซึ่งหมายความว่า “การชดเชยความเสียหาย” มิได้หมายถึงแต่เพียงการชดเชยเป็นเงินเพื่อความเสียหายอันได้เกิดขึ้นซึ่งเรียกว่า “ค่าเสียหาย” (Damages) เท่านั้น โดยเมื่อพิจารณาจากหลักการทั่วไป อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด ย่อมหมายความว่าความมุ่งหมายที่จะเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม เหมือนเมื่อยังมิมีการกระทำความผิด (status quo ante) (ไพจิตร บุญญพันธุ์, 2553 : 146) ดังนั้น ค่าสินไหมทดแทนจึงมีความหมายครอบคลุมถึงวิธีการอื่นๆ ด้วย

ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในทางทรัพย์สิน

แนวคิดพื้นฐานของการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไป หรือทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย บุคคลผู้เอาไปซึ่งทรัพย์สินหรือทำให้ทรัพย์สินเสียหายนั้น ต้องเยียวยาเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนฐานะเดิม เสมือนไม่มีความเสียหาย โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้ (1) *กรณีเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไป* จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยการคืนทรัพย์สินให้ผู้เสียหายตามมาตรา 438 หรือต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยการคืนราคาแก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่ไม้อาจคืนทรัพย์สินที่เอาของเขาไปได้ตามมาตรา 439 ทั้งยังต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยการให้ดอกเบี้ยในเงินที่ต้องคืนแก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นเงิน รวมตลอดถึงค่าขาดประโยชน์การใช้ทรัพย์สิน และค่าเสียหายอื่นๆ ตามมาตรา 438 ด้วย (2) *กรณีทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย* จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ด้วยการทำให้ผู้เสียหายกลับไปอยู่ในฐานะเหมือนไม่มีความเสียหาย เช่น การซ่อมยานพาหนะให้ การจ่ายค่าซ่อมยานพาหนะให้ ค่าขาดประโยชน์จากการที่ไม่มียานพาหนะใช้ระหว่างซ่อม เป็นต้น (3) *การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ครองสังหาริมทรัพย์* ตามมาตรา 441 ซึ่งปกติการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจะต้องชดใช้ให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน แต่กฎหมายยอมให้มีชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ครองทรัพย์สินซึ่งมิใช่เจ้าของ ด้วยเหตุที่สันนิษฐานว่าบุคคลใดครอบครองสังหาริมทรัพย์นั้นย่อมเป็นเจ้าของ และผู้ทำละเมิดไม่มีหน้าที่ตรวจสอบว่าผู้ครองสังหาริมทรัพย์เป็นเจ้าของหรือไม่

ความรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในทางทรัพย์สินตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา โดยส่วนใหญ่วินิจฉัยไปในทางเดียวกัน สรุปได้ว่าความเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน จะเป็นการคืนทรัพย์สินให้ผู้เสียหายหรือต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วยการคืนราคาเต็มจำนวนแก่ผู้เสียหาย ดังเช่นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1760/2548 ศาลได้พิจารณาว่า เมื่อได้ทรัพย์สินนำไปขายให้แก่บุคคลอื่นแล้ว จึงชอบที่จะฟ้องขอให้บังคับใช้ราคาในทรัพย์สินนั้นได้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4273/2548 ศาลได้พิจารณาว่า การชำระราคารถยนต์เพียงบางส่วน มิได้ชำระราคารถยนต์ทั้งหมด ซึ่งรวมไปถึงเงินดาวน์ในสัญญาเช่าซื้อที่ยังขาดจำนวนอยู่ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5515/2538 ศาลได้พิจารณาว่า ผู้ครองสังหาริมทรัพย์อยู่ในขณะถูกทำละเมิด มีสิทธิรับชำระหนี้ ค่าสินไหมทดแทนจากผู้ทำละเมิดได้ และรวมถึงสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย

ค่าสินไหมทดแทนในกรณีขาดไร้อุปการะ

ค่าสินไหมทดแทนในกรณีขาดไร้อุปการะนั้น มาตรา 443 วรรคสาม วางหลักไว้ว่า กรณีเหตุละเมิดทำให้ผู้อื่นตาย ทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย บุคคลคนนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายนั้น

ความเสียหายต่อชีวิตเป็นกรณีที่ไม่อาจจะทำให้กลับคืนเหมือนเดิมได้ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจึงต้องดำเนินการใช้เงินทดแทนเท่านั้น แต่จะเห็นได้ว่าการเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีความเสียหายต่อชีวิตนี้ จะไม่มีกรณีใดเลยที่ค่าสินไหมทดแทนเป็นการทดแทนชีวิตที่ต้องสูญเสียไปของผู้ตายได้ มีแต่เพียงค่าสินไหมทดแทนที่บุคคลซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ตายควรได้รับทดแทนสิ่ง

ที่เขาควรได้หากผู้ตายยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ซึ่งแท้จริงผู้เสียชีวิตต่างหากเป็นผู้มีสิทธิในความเสียหายต่อชีวิตของตนเอง แต่ไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องได้ อันเนื่องมาจากการสิ้นสภาพบุคคลไปแล้ว

อัน “ค่าขาดไร้อุปการะ” นั้น หมายถึงค่าขาดสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ตายซึ่งมีตามกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นจริง (ศัก สนองชาติ, 2556 : 199) ดังนั้น ผู้มีสิทธิได้รับการอุปการะจากผู้ตายตามกฎหมาย จึงต้องมีกฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งได้แก่กฎหมายครอบครัว

ความรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในค่าขาดไร้อุปการะตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา โดยส่วนใหญ่วินิจฉัยไปในทางเดียวกัน สรุปได้ว่าบุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าขาดไร้อุปการะจะต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ตายตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และการชดเชยค่าสินไหมเพื่อเป็นการทดแทนสิ่งที่เขาควรได้หากผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8683/2559 ศาลได้พิจารณาให้ค่าสินไหมทดแทนให้ผู้ตายไม่สามารถทำงานได้จนถึงอายุ 60 ปี

ค่าสินไหมทดแทนในกรณีขาดไร้อุปการะ เป็นค่าเสียหายที่ไม่ได้เยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย (ผู้ตาย) โดยตรง แต่มีความมุ่งหมายเพื่อเยียวยาให้แก่บุคคลที่มีสิทธิได้รับตามกฎหมาย ทั้งนี้ การชดเชยไม่พิจารณาจากความเสียหายจริง แต่มีการประมาณการความเสียหายที่พึงจะได้รับ ทั้งขณะเกิดละเมิดและในอนาคตด้วย

ผู้ทรงสิทธิในค่าสินไหมทดแทน

ผู้ทรงสิทธิในค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดนั้น นอกจากจะพิจารณาจากความหมายของคำว่า “สิทธิ” เป็นถ้อยคำที่นักกฎหมายต้องทำความเข้าใจเบื้องต้น เพราะเป็นข้อความคิดพื้นฐานทางกฎหมาย (Basic Concept) (สมยศ เชื้อไทย, 2551 : 139) ซึ่งหมายความถึงอำนาจอันชอบธรรมหรือความชอบธรรมที่บุคคลสามารถใช้อันต่อผู้อื่นเพื่อคุ้มครองรักษาลประโยชน์อันเป็นส่วนที่พึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น หรือคือประโยชน์ที่บุคคลมีความชอบธรรมที่จะได้รับและยังต่อผู้อื่นได้หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น จะต้องพิจารณาจากมาตรา 443 วรรคสาม ด้วย กล่าวคือผู้มีสิทธิในค่าขาดไร้อุปการะ หมายถึงบุคคลซึ่งตามกฎหมาย มีสิทธิได้รับการอุปการะจากผู้ตาย ทั้งนี้ การพิจารณาสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนทางละเมิด สามารถแบ่งประเภทของสิทธิโดยพิจารณาจากคู่กรณีเป็นหลักได้ 2 ประเภท คือ

สิทธิเด็ดขาด

สิทธิเด็ดขาด (Absolute right) เป็นสิทธิใช้บังคับกับบุคคลทั่วไปได้ทุกคน เช่น กรรมสิทธิหรือทรัพย์สินสิทธิ โดยมีความหมายรวมถึงสิทธิเกี่ยวกับตัวบุคคล ลิขสิทธิ์ (ทรัพย์สินทางปัญญา) และเสรีภาพของบุคคล ผู้ทรงสิทธิอาจใช้สิทธิของตนต่อผู้ใดก็ได้ ไม่จำกัดตัวบุคคล ไม่เป็นการเฉพาะว่าใช้บังคับกับบุคคลนั้นบุคคลนี้

สิทธิสัมพัทธ์

สิทธิสัมพัทธ์หรือสิทธิสัมพัทธ์ (Relative right) เป็นสิ่งที่ใช้บังคับเฉพาะสำหรับบางคนเท่านั้นหรือใช้บังคับกับบุคคลโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นสิทธิเกิดจากสัญญา ละเมิด ลามิควรได้ หรือ

ความสัมพันธ์ทางหนี้ ซึ่งคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญา หากฝ่ายใดผิดสัญญาอีกฝ่ายสามารถบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาได้ เช่น สิทธิระหว่างสามีภรรยาเป็นสิทธิที่ใช้เพื่อเรียกร้องการกระทำตามหน้าที่ระหว่างกันเท่านั้น

การฟ้องคดีละเมิดเรียกค่าสินไหมทดแทน

การฟ้องคดีเป็นการใช้สิทธิในทางศาล (action en justice) เป็นการเยียวยาทางศาลซึ่งเป็นวิธีการที่ศาลอนุญาตให้ประชาชนดำเนินการในกรณีที่ไม่สามารถระงับข้อพิพาทกันเองได้ เนื่องจากมีหลักว่ารัฐจะห้ามประชาชนที่จะตัดสินคดีเพื่อบังคับตามสิทธิของตนเองด้วยตนเอง ดังสุภาษิตกฎหมายว่า “Decretum Divi Marci” โดยประชาชนไม่สามารถที่จะบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิของตนด้วยตนเองได้ แต่จะต้องใช้วิธีการเยียวยาตามที่รัฐจัดหาให้ ดังนั้น จึงมีทฤษฎีการใช้สิทธิทางศาลมาจากแนวคิดที่ว่า ศาลควรจะบรรเทาทุกข์เฉพาะผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการเยียวยาเท่านั้น (วรรณชัย บุญบำรุง ธนภฤต วรรณชากุล และสิริพันธ์ พลรบ, 2556 : 264-269)

การฟ้องคดีละเมิดเรียกค่าสินไหมทดแทน จะต้องพิจารณาถึงลักษณะความเสียหายและการชดเชยว่าจะดำเนินได้รูปแบบใด ในกรณีความเสียหายแก่ชีวิตซึ่งเป็นผู้เยาว์ สิ่งสำคัญที่กฎหมายนำมาใช้พิจารณา คือความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาจะต้องชอบด้วยกฎหมาย

การนำคดีขึ้นสู่ศาลกรณีถูกกระทบในสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมาย สามารถเสนอเรื่องต่อศาลหรือการเป็นคู่ความในคดีตามลักษณะของคดีเป็น 2 ประเภท คือ (1) *คดีมีข้อพิพาท* เป็นการเสนอคำฟ้องโดยมีคู่กรณี 2 ฝ่าย โจทก์ถูกจำเลยโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง ผู้ที่เสนอคดีต่อศาลได้จะต้องเป็นพิจารณาว่ามีข้อโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่เกิดขึ้นแล้วหรือไม่ และผู้ใดเป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งสิทธิ เพื่อจะฟ้องให้ศาลพิพากษาเป็นการรับรองคุ้มครองหรือบังคับตามสิทธิที่ผู้นั้นมีอยู่ โดยทำคำฟ้องเป็นยื่นต่อศาลของให้ปลดปล่อยทุกข์

สำหรับการเสนอคดีต่อศาลเป็นคดีมีข้อพิพาทโดยทำเป็นฟ้องหรือเป็นคู่ความในคดีมีข้อพิพาทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 และมาตรา 172 ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญที่ต้องแสดง ดังนี้ (ก) โจทก์และจำเลยเป็นบุคคลตามกฎหมาย (ข) มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่ง ซึ่งต้องพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายว่าผู้ใดเป็นเจ้าของสิทธิหรือมีหน้าที่นั้น โดยอาจจะเป็นเจ้าของสิทธิในฐานะที่เป็นเจ้านั้น เป็นคู่สัญญา เป็นผู้ที่ถูกทำละเมิด หรือเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์หรือเป็นผู้มีสิทธิครอบครอง เช่น ผู้ที่ถูกทำละเมิดเป็นผู้มีสิทธิได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้ที่ทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 โดยถูกทำละเมิดถึงแก่ความตาย หากผู้นั้นมีบุตรเป็นผู้เยาว์ บุตรจะเป็นผู้มีสิทธิเรียกค่าชดเชยไร้อุปการะจากผู้ทำละเมิดซึ่งเป็นสิทธิของบุตร มารดาไม่มีสิทธิฟ้องเรียกเงินดังกล่าวในนามตนเอง (2) *คดีไม่มีข้อพิพาท* เป็นการคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ประกอบมาตรา 188

การใช้สิทธิทางละเมิดเรียกค่าสินไหมทดแทน เป็นสิทธิสัมพัทธ์หรือสิทธิสัมพัทธ์ (Relative right) เป็นสิ่งที่ใช้กันได้เฉพาะสำหรับบุคคลผู้ทำละเมิด แต่การดำเนินการฟ้องคดีจะต้องใช้กฎหมาย

วิธีสบัญญัติ (กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง) เพื่อดำเนินตามขั้นตอนการใช้สิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน

ผู้แทนโดยชอบธรรม

ผู้แทนโดยชอบธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีหลักการสำคัญ ดังนี้

ความหมายและหน้าที่ของผู้แทนโดยชอบธรรม

ผู้แทนโดยชอบธรรม หมายความว่า บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนบุคคลผู้ไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลที่ต้องให้คำอนุญาต หรือให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรตามมาตรา 1569 ซึ่งได้แก่บิดามารดาของบุตรตามมาตรา 1566

ผู้แทนโดยชอบธรรม หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตร หมายความว่า การที่บิดามารดามีหน้าที่ให้การดูแล การอุปการะเลี้ยงดูบุตรและให้การศึกษาในระหว่างที่บุตรยังเป็นผู้เยาว์ตามมาตรา 1564

ความหมายและหน้าที่ของบุตร

บุตร หมายความว่า เด็กที่คลอดจากหญิง ซึ่งอาจมีสถานะทางกฎหมายของบุตรที่เกิดอย่างถูกต้องตามกฎหมายและบุตรนอกสมรสก็ได้

อนึ่ง การมีสภาพหรือมีฐานะเป็นบุตรนั้นย่อมมาจากความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่เป็นบิดามารดาสีก่อน ไม่ว่าความสัมพันธ์นั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายหากเป็นความสัมพันธ์ที่ชอบด้วยกฎหมายหรือกฎหมายรับรอง บุตรที่คลอดออกมาก็มีฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย แต่หากความสัมพันธ์ของชายหญิงดังกล่าวไม่ชอบ กล่าวคือมิได้มีการสมรสกันตามกฎหมายบุตรดังกล่าวก็เป็นบุตรนอกสมรส หรือบุตรมิชอบด้วยกฎหมายของชาย (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2556 : 309)

โดยปกติเมื่อชายและหญิงได้จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามมาตรา 1457 แล้วต่อมาภริยาตั้งครรภ์และคลอดบุตรภายในระยะเวลา 310 วัน นับแต่วันสมรสสิ้นสุดตามมาตรา 1536 กรณีเด็กเกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นตามมาตรา 1546 และกรณีเด็กเกิดจากบิดามารดาที่ไม่ได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรตามมาตรา 1547

บุตรมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา หมายความว่า การที่บุตรเมื่อได้รับการอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาในขณะที่เป็นผู้เยาว์ เมื่อถึงช่วงวัยที่ทำงานหาเลี้ยงชีพได้ย่อมมีหน้าที่การอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตนเช่นกันตามมาตรา 1563

การฟ้องคดีละเมิดเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้แทนโดยชอบธรรม

การฟ้องคดีละเมิดเรียกค่าสินไหมทดแทน เป็นกรณีที่โจทก์ต้องแสดงหรือกล่าวถึงรายละเอียดต่างๆ โดยเรียบเรียงเป็นคำฟ้อง ซึ่งเรียกว่า “การบรรยายฟ้อง” ซึ่งโจทก์อาจจะเรียบเรียงเองหรือให้ทนายความเป็นผู้เรียบเรียงก็ได้ โดยมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ ในประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรคสอง ซึ่งมีสาระสำคัญว่าในคำฟ้องคดีแพ่งต้องไม่เคลือบคลุม กล่าวคือต้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยหลักแห่งข้อหา โดยไม่จำต้องอ้างถึงตัวบทกฎหมาย หรือข้อเท็จจริงในรายละเอียดในคำฟ้อง ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7272/2539 ศาลพิจารณาว่า ข้อความในคำฟ้องที่พิมพ์ในช่องสำหรับระบุชื่อโจทก์ ระบุว่าโจทก์บิดาเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นส่วนหนึ่งของคำฟ้องและเข้าใจได้ว่าบิดาเป็นผู้ดำเนินคดีแทน และขณะฟ้องนั้นผู้เสียหายเป็นบุคคลผู้ไร้ความสามารถ ส่วนประเด็นการโต้แย้งว่าบิดามีอำนาจดำเนินคดีแทนได้หรือไม่ ซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในคำฟ้องนั้นเป็นเรื่องที่หากคู่ความอีกฝ่ายหากมีข้อโต้แย้งก็ชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ทำการสอบสวนถึงอำนาจของผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นข้อที่สามารถจะนำมาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณาต่อไปได้ ไม่ใช่เหตุที่ทำให้คำฟ้องของไม่ชอบ

การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้แทนโดยชอบธรรม

ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในทางทรัพย์สิน

ตามมาตรา 438 จนถึงมาตรา 440 ได้กำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในทางทรัพย์สิน กรณีที่มีการเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นไปโดยละเมิด ผู้ทำละเมิดจำต้องคืนทรัพย์สินนั้น ถ้าคืนไม่ได้ก็ต้องใช้ราคารวมทั้งค่าเสียหายค่าขาดประโยชน์จากการที่ไม่ได้ใช้สอยทรัพย์สินในระหว่างละเมิด และในกรณีที่ทำละเมิดให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนโดยไม่ได้อำนาจผู้ทำละเมิดก็ต้องชดใช้ค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันได้เกิดขึ้นด้วยตามมาตรา 438 วรรคสอง เช่น มีการทำละเมิดทรัพย์สินติดต่อกันตลอด ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้จนกว่าจะหยุดหรือระงับการกระทำละเมิด หรือเรียกค่าเสียหายอันในอนาคต ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 422/2529 ศาลพิจารณาว่า การฟ้องคดีละเมิด ได้มีการเรียกค่าเสียหายเป็นรายเดือนนับจากเดือนที่ฟ้องเป็นต้นไปพร้อมดอกเบี้ยในแต่ละเดือน ศาลพิจารณากำหนดให้ใช้ค่าเสียหายเป็นรายเดือน อันเป็นค่าเสียหายในอนาคต คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4018/2533 ศาลพิจารณาว่า ผู้เสียหายต้องลงงานเพื่อพักรักษาตัวจนเกินกว่าระยะเวลาที่กำหนด เป็นผลให้ไม่เลื่อนขึ้นเงินเดือน เมื่อการพิจารณาขึ้นเงินเดือนมีอัตรากำหนดแน่นอนอยู่แล้ว การที่โจทก์ไม่ได้เลื่อนขึ้นเงินเดือนซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการกระทำละเมิด ต้องรับผิดชอบด้วย

ค่าขาดไร้อุปการะ

ค่าขาดไร้อุปการะตามมาตรา 443 วรรคสาม ได้กำหนดค่าขาดไร้อุปการะ หรือค่าขาดสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ตายซึ่งมีตามกฎหมายไว้ เพื่อให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายต่อชีวิตได้รับค่าสินไหมทดแทน โดยมีผู้มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ได้แก่ *สามีภรรยา* (มาตรา 1416 วรรคสอง) หากสามีภรรยาไม่จดทะเบียนสมรส ไม่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู *บิดามารดา* (มาตรา 1563) โดยบิดามารดาที่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ต้องเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย *บุตรที่เป็นผู้เยาว์* มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดา (มาตรา 1564 วรรคแรก) *บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้* (มาตรา 1564 วรรคสอง) มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดา *ผู้รับบุตรบุญธรรม* มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจาก

บุตรบุญธรรม (มาตรา 1598/28) บุตรบุญธรรมที่เป็นผู้เยาว์หรือบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ทุพพลภาพ และหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ (มาตรา 1598/28) ทารกในครรภ์มารดา มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจาก บิดามารดาหากว่าภายหลังเกิดมารอดอยู่ (มาตรา 15 วรรคสอง) ดังปรากฏตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 230-231/2538 ศาลพิจารณาว่า สิทธิในการที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ตายหรือไม่ อย่างไร เป็นสิทธิเฉพาะตัว คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7119/2541 ศาลพิจารณาว่า บทบัญญัติใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 บัญญัติไว้ว่าบุตรจำต้องเลี้ยงดูบิดามารดา การที่ถูก กระทำละเมิดเป็นเหตุให้บุตรตาย ถือว่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมายจากบุตร จึงได้รับค่าขาดไร้ อุปการะทั้งในปัจจุบันและความหวังในอนาคตโดยผลแห่งกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าขณะเกิด เหตุหรือในอนาคตจะได้อุปการะจริงหรือไม่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6393/2551 ศาลพิจารณาว่า กรณีกรรมธรรม์ประกันภัยระบุจำนวนเงินจำกัดความรับผิดชอบไว้ในสัญญาเท่านั้น โดยข้อสัญญา ดังกล่าวไม่ระบุถึงต้องรับผิดชอบในส่วนค่าขาดไร้อุปการะ บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมมีสิทธิฟ้อง เรียกค่าขาดไร้อุปการะได้ตามกฎหมาย และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 871/2565 ศาลพิจารณาว่า ภริยาโดย ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ขอให้ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าอุปการะเลี้ยงดูเพิ่มขึ้นนั้น ศาลเห็นว่าผู้ตายเป็น สามีมีหน้าที่ตามกฎหมายต้องอุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 วรรคท้าย มาตรา 438 วรรคหนึ่ง และมาตรา 443 วรรคท้าย เมื่อนำสืบและอ้างถึงพฤติการณ์อันเป็น เหตุให้ต้องขาดไร้อุปการะแล้ว จึงมีข้อเท็จจริงที่ชอบจะวินิจฉัยให้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้

การใช้สิทธิทางละเมิดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนกรณีความเสียหายแก่ชีวิต กฎหมายได้ให้ สิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะ หรือค่าขาดสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ตายซึ่งมีตามกฎหมายไว้ โดย ต้องการให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายต่อชีวิตได้รับค่าสินไหมทดแทน จะเห็นได้ว่า ผู้เสียหายจริงไม่ได้ใช้สิทธิในการเรียกค่าเสียหายในส่วนนี้ แต่กฎหมายให้สิทธิแก่บุคคลที่ได้รับ ผลกระทบตามกฎหมาย ซึ่งการกำหนดค่าเสียหายในส่วนค่าขาดไร้อุปการะเป็นการกำหนดในเชิง คาดการณ์ความเสียหาย แต่แท้จริงแล้วบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายที่กฎหมายกำหนดมี ความเสียหายจากการที่ได้เสียค่าอุปการะเลี้ยงดูมาก่อนแล้วทั้งสิ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดขึ้นแก่ผู้แทนโดยชอบธรรม ซึ่งเป็นผลมา จากการกระทำละเมิดของบุคคลที่กระทำต่อบุตรนั้น เมื่อพิจารณาจากการกระทำละเมิดที่เป็นการ ประทุษร้ายบุคคลอื่น ซึ่งต้องชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้ที่ถูกประทุษร้ายและผู้อื่นที่ได้รับความเสียหาย จากการกระทำการประทุษร้ายนั้น และจากหลักการใช้สิทธิทางศาล อันเป็นการเยียวยา เพื่อบังคับ ตามสิทธิที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยมีวิธีการและขั้นตอนตามกระบวนการของรัฐกำหนดไว้ ซึ่งได้แก่ หลักกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว สรุปได้ว่า เมื่อมีความเสียหายอันเกิดแก่ชีวิต ผู้แทนโดยชอบธรรมย่อมเป็นผู้ถูกกระทบสิทธิในทาง

ครอบครัว โดยในความเสียหายอันเกิดแก่ชีวิตนั้น ต้องแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของค่าสินไหมทดแทนในการดำเนินการให้แก่ผู้ถูกทำละเมิด (ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็น ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนตาย) และส่วนของค่าสินไหมทดแทนที่ต้องให้ผู้บุคคลที่กระทำความผิด (ค่าขาดไร้อุปการะ และค่าชดใช้การขาดการงานของบุคคลภายนอก) ดำเนินการเรียกค่าสินไหมทดแทน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาที่พิพากษาให้ผู้แทนโดยชอบธรรมสามารถใช้สิทธิทางศาลเรียกค่าสินไหมทดแทนและค่าขาดไร้อุปการะจากผู้ที่ทำให้เกิดละเมิดต่อบุตรได้ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะพิพากษากำหนดให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนและค่าขาดไร้อุปการะโดยพิจารณาถึงสิทธิของผู้แทนโดยชอบธรรม อันเป็นสิทธิเฉพาะบุคคลที่ได้รับผลกระทบในความเสียหายจากการที่ไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูทั้งในปัจจุบันและความหวังในอนาคตเป็นสำคัญ และโดยคำนวณความเสียหายที่ต้องชดใช้สินไหมทดแทนและชำระเป็นจำนวนตัวเงิน

จากข้อมูลที่ยูเอชเอไอได้ศึกษามาพบว่า กรณีบุคคลภายนอกมาทำการกระทำความผิด ทำให้เกิดความเสียหาย บิดามารดาและบุตรสามารถเรียกร้องให้ผู้ทำละเมิดอุปการะเลี้ยงดูตนเองได้ โดยเป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 443 วรรคสาม ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายลักษณะละเมิด ได้รับรองสิทธิดังกล่าวภายใต้ขอบเขตของถ้อยคำว่า “สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด” ซึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมายครอบครัว และการอุปการะจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายรับรองไว้ กล่าวคือมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน จึงไม่ใช่เพียงแค่ผู้ตายเคยอุปการะเลี้ยงดูหรือให้ค่าเลี้ยงดูโดยธรรมจรรยาเท่านั้น เช่น ตายายอุปการะเลี้ยงดู ต่อมาถูกทำให้ตาย หลานย่อมไม่มีสิทธิตามมาตรานี้ และยังมีคำวินิจฉัยของศาลวางแนวไว้ไปในทางเดียวกัน

จากการที่บุตรมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามกฎหมายครอบครัว บิดามารดาจึงเป็นผู้เสียหายในทางละเมิด อันเป็นความเสียหายต่อสิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรผู้ตาย มีข้อสังเกตว่า ความเสียหายต่อผู้มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูที่ต้องเสียไปจากการอุปการะเลี้ยงดูมาจนถึงเสียชีวิต เช่น ค่าคลอดบุตร ค่ารักษาพยาบาลบุตร ค่าเล่าเรียน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น บิดามารดาจะเรียกสินไหมทดแทนในส่วนนี้ได้หรือไม่

References

- จิต เศรษฐบุตร. (กันยายน 2514). กฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวล. *วารสารนิติศาสตร์*, เล่ม 3, ตอน 2, น.65.
- ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2538). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดและจัดการงานนอกสั่ง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีสมบัติการพิมพ์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). *กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพการพิมพ์.
- ไพจิตร บุญญพันธุ์. (2553). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.

- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2556). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พรพ 5 ครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภาคภูมิ พงษ์ชัยภูมิ. (2552). *ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณชัย บุญบำรุง ธนภุต วรรณชากุล และสิริพันธ์ พลรบ. (2556). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์. (2566). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะ ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ศักดิ์ สมองชาติ. (2556). *คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- สมยศ เชื้อไทย. (2551). *ความรู้กฎหมายทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2547). *ความรู้กฎหมายทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Karl Larenz. (1983). *Allgemeiner Teil des deutschen Buergerlichen Rechts 6-Aufage*.